

تولید و نگهداری بذر گیاهان مرتعی

مؤلف

دکتر عباسعلی سندگل

انتشارات مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد کشاورزی

تهران: ۱۳۸۴

درسنامه مورد تایید دانشگاه جامع علمی کاربردی

سندگل، عباسعلی
تولید و نگهداری بذر گیاهان مرتعی / مولف عباسعلی سندگل. --
تهران: مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی جهاد کشاورزی، ۱۳۸۴.
ب، ۲۰۶ ص: مصور، جدول. -- (انتشارات مؤسسه آموزش عالی
علمی - کاربردی جهاد کشاورزی؛ ۱۴، گروه منابع طبیعی؛ ۳)
ISBN: 964-9577-0-X: ۱۵۰۰۰ ریال

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

واژه نامه.

کتابنامه.

۱. علوفه -- بذرها. ۲. گیاهان مرتع. الف. مؤسسه آموزش عالی
علمی کاربردی وزارت جهاد کشاورزی. ب. عنوان.

۶۳۳ / ۲۰۸

SB ۱۹۳/۵۵ / ۹ت ۹

۷۹۴۳-۸۴م

کتابخانه ملی ایران

عنوان: تولید و نگهداری بذر گیاهان مرتعی
مولف: دکتر عباسعلی سندگل
ناشر: انتشارات مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد کشاورزی
تهران: صندوق پستی ۱۷۸۳-۱۳۱۴۵ تلفن: ۶۴۳۰۴۳۷

ویراستار ادبی: امید اقتداری

ویراستار فنی: شریف زاده

مشاور فنی: شاهین میمندی نژاد

حروف چین: منیژه حمیدیه

طراح جلد: رضا عابدی

چاپ و صحافی: چاپ پنج رنگ

نوبت چاپ: اول

تاریخ نشر: ۱۳۸۴

شمارگان: ۱۵۰۰

قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال

شابک: 964-9577-0-X

نظارت چاپ: شرکت تعاونی کارکنان مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد کشاورزی

پیش‌گفتار ناشر

کتاب و کتابخوانی یکی از معیارهای توسعه کشورها و جوامع به شمار می‌رود که هر ساله سازمان‌های جهانی همچون یونسکو و غیره به عنوان یکی از شاخص‌های ارزیابی میزان توسعه یافتگی به آن استناد می‌کنند. همچنین، از این معیار برای ارزیابی نهادهای آموزشی و پژوهشی نیز استفاده می‌شود، یعنی میزان انتشار کتاب‌ها، نشریات و سایر منابع اطلاعاتی توسط هر سازمان و اعضای هیات علمی آن ملاکی جهت سنجش میزان توانمندی‌ها و درونداشت‌های علمی آن به حساب می‌آید، حتی تولید منابع اطلاعاتی چنان اهمیتی دارد که مهم‌ترین شاخص ارزیابی و ارتقای کاری اعضای هیات علمی سازمان‌های پژوهشی و آموزشی محسوب می‌شود. نیاز مؤسسات آموزشی به خصوص مؤسسات آموزش علمی کاربردی شاید فراتر از مسائل فوق باشد زیرا علاوه بر نکات فوق، آنها نیازمند متون آموزشی خاصی هستند که دانشجویان باید در فرایند آموزش از آن استفاده کنند، متونی که به دلیل کاربردی بودن باید همگام با آموزش رسمی و کلاسیک، ویژگی‌های خاصی نیز داشته باشد؛ زیرا آنچه که آموزش‌های علمی - کاربردی را از سایر آموزش‌ها متمایز می‌سازد، بیشتر محتوا و روش‌های آموزشی است که در متون آموزشی متجلی می‌شود.

موسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد کشاورزی با توجه به اهمیت تولید و انتشار منابع اطلاعاتی به خصوص کتاب‌های آموزشی، این مهم را در دستور کار خود قرار داده است. امید است با همکاری مدرسان و اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی و پژوهشی کشور، مجموعه افزایش کمی و کیفی بیشتری یابد.

در پایان ، از تمام همکاران و اساتیدی که در تولید این منابع سهم شایان توجهی داشته اند تشکر و سپاسگزاری می شود. قطعاً انتشار این مجموعه در این حجم نمی تواند عاری از هر گونه عیب و نقص باشد . با این توصیف ، پیشاپیش از تمام کسانی که با ارسال انتقادات و پیشنهادات خود ما را در بهبود کیفی این مجموعه یاری می رسانند نیز صمیمانه قدردانی می شود . بدون تردید هدایت ها و حمایت های بی دریغ و ارزشمند مسئولان آموزش و تحقیقات در سطح وزارت جهاد کشاورزی و اعضای محترم هیات امنای موسسه آموزش عالی علمی کاربردی و به ویژه مدیران عالی سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی ، در شکل گیری و تداوم تألیف و چاپ بیش از ۱۰۰ عنوان کتاب مربوط به دروس دوره های علمی کاربردی در بخش کشاورزی ، نقش اصلی و کلیدی داشته است و امید می رود نظارت عالیه این بزرگواران تضمین کننده کیفیت کار ما باشد.

غلامرضا کریمی نژاد
مدیر مسئول
انتشارات موسسه آموزش عالی
علمی کاربردی جهاد کشاورزی

مقدمه

کتاب تولید و نگهداری بذر گیاهان مرتعی، با هدف آموزش کاربردی دانشجویان در مقاطع تحصیلی کاردانی و کارشناسی تدوین گردیده است، در این کتاب سعی شده است به اهمیت تولید بذر گیاهان مرتعی، اهداف تولید بذر، روش‌های تکثیر و تولید بذر، جمع‌آوری بذر از طبیعت، تولید متمرکز، روش‌های کاشت و داشت و برداشت، روش‌های خشک کردن و بوجاری، روش‌های کنترل خلوص و گواهی بذر، روش‌های انباری کردن بذر، پرداخته شود.

در اهمیت تولید بذر نباتات مرتعی باید گفت که بیش از نیمی از مراتع کشور (۴۵ میلیون هکتار) علیرغم داشتن بارندگی بیشتر از ۱۵۰ میلیمتر، دارای وضعیت فقیر است و نیاز به اصلاح مرتع از طریق بذر پاشی و یا بذر کاری دارد. پیش‌بینی می‌شود که نیاز بذری مراتع کشور جهت اصلاح بالغ بر ۲۵۰ هزار تن می‌باشد. صرف نظر از اصلاح مراتع، حدود ۳ میلیون هکتار از زمین‌های دیم و فاریاب به کشت گیاهان علوفه‌ای اختصاص دارد که جهت تجدید و بهسازی آنها نیاز به بذر است. گذشته از نیاز داخلی، برای تبادل بذر با بانک‌های ژن گیاهی بین‌المللی، موسسات تحقیقات ملی، و بین‌المللی و باغ‌های گیاه‌شناسی ملی و بین‌المللی نیز نیاز به بذر گونه‌های مرغوب مرتعی است که باید در برنامه تکثیر بذر قرار گیرد.

تولید بذر در نباتات مرتعی نه تنها می‌تواند برای رفع احتیاجات داخلی برنامه‌ریزی شود بلکه هر ساله می‌تواند بذر مورد نیاز اصلاح مراتع کشورهای با شرایط اقلیمی مشابه ایران از جمله بخش‌های از آسیای مرکزی منجمله برخی از کشورهای تازه استقلال یافته (قزاقستان، ترکمنستان، تاجیکستان، ترکیه، عراق، افغانستان، پاکستان، و نیز کشورهای حاشیه خلیج

فارس بازار مناسبی برای صادرات مازاد تولیدات بذر نباتات مرتعی خواهد بود. بنابراین تولید بذر نباتات مرتعی منبع مهم و با اهمیت در اقتصاد کشور خواهد بود. در حال حاضر ارزش هر کیلو بذر به طور متوسط ۳۰/۰۰۰ ریال است هرگاه میزان تولید بذر جهت مصارف داخلی حدود ۲۵۰ هزار تن باشد، ارزش این تولید بالغ بر ۷۵۰۰ میلیارد ریال خواهد بود و چنانچه با بازاریابی مناسب حداقل همین مقدار بذر برای کشورهای همسایه تولید نمائیم رقم صادرات بذر قابل توجه خواهد بود. از طرف دیگر از هر هکتار عرصه تولید متمرکز بذر حدود ۵۰۰ کیلو بذر برداشت خواهیم کرد و بذر تولیدی در عرصه‌ای ۱۰ هکتاری برای یک خانوار ایجاد اشتغال می‌کند و بنابراین بالغ بر ۱۰۰/۰۰۰ شغل ایجاد خواهد شد.

عباسعلی سندگل

۱۳۸۴

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	فصل اول: کلیات
۳	گفتار یک: مقدمه و تاریخچه
۹	گفتار دو: اهمیت تولید بذر گیاهان مرتعی
۱۲	گفتار سه: هدف از تولید بذر گیاهان مرتعی
۱۳	ارزیابی فصل اول
۱۴	منابع فصل اول
۱۵	فصل دوم: تکثیر و تولید بذرهای مرتعی
۱۷	گفتار یک: روش‌های تکثیر در گیاهان مرتعی
۲۲	گفتار دو: نمو دانه
۲۹	ارزیابی فصل دوم
۳۰	منابع فصل دوم
۳۱	فصل سوم: جمع‌آوری بذر گیاهان مرتعی از طبیعت
۳۳	گفتار یک: شرایط و ضوابط جمع‌آوری بذر گیاهان مرتعی از طبیعت
۴۰	گفتار دو: زمان جمع‌آوری بذر
۴۶	گفتار سه: جمع‌آوری ژرم پلاسما درختان و درختچه‌ها
۴۸	گفتار چهار: نحوه نگهداری بذرهای جمع‌آوری شده از طبیعت
۴۹	ارزیابی فصل سوم
۵۰	منابع فصل سوم
۵۱	فصل چهارم: تولید متمرکز بذر
۵۳	گفتار یک: تولید بذر در ایستگاه
۵۵	گفتار دو: شرایط انتخاب ایستگاه تولید بذر
۵۷	گفتار سه: موقعیت جغرافیایی ایستگاه‌های تولید بذر
۵۹	گفتار چهار: آماده‌سازی زمین و بستر کاشت
۶۲	گفتار پنج: کاشت بذر
۶۴	گفتار شش: جوانه زنی بذر
۷۳	ارزیابی فصل چهارم
۷۴	منابع فصل چهارم

۷۵	فصل پنجم: روش‌های کاشت و داشت
۷۷	گفتار یک: روش‌های کاشت
۷۹	گفتار دو: میزان بذر و فاصله کاشت
۸۷	گفتار سه: کود
۹۱	گفتار چهار: آبیاری
۱۰۳	گفتار پنج: مبارزه با گیاهان هرز
۱۰۶	گفتار شش: آفات و بیماری‌ها
۱۰۹	ارزیابی فصل پنجم
۱۱۰	منابع فصل پنجم
۱۱۱	فصل ششم: گرده‌افشانی و برداشت بذر
۱۱۳	گفتار یک: گرده‌افشانی در گیاهان مرتعی و علوفه‌ای
۱۱۹	گفتار دو: برداشت بذر
۱۲۵	ارزیابی فصل ششم
۱۲۶	منابع فصل ششم
۱۲۷	فصل هفتم: خشک کردن و بوجاری بذر
۱۲۹	گفتار یک: خشک کردن بذر
۱۳۱	گفتار دو: بوجاری بذر و حمل و نقل آن
۱۴۶	ارزیابی فصل هفتم
۱۴۷	منابع فصل هفتم
۱۴۹	فصل هشتم: گواهی و کنترل خلوص بذر
۱۵۱	گفتار یک: کنترل خلوص بذر (گواهی بذر)
۱۵۹	گفتار دو: آزمون خلوص بذر
۱۶۵	ارزیابی فصل هشتم
۱۶۶	منابع فصل هشتم
۱۶۷	فصل نهم: انبار کردن بذر
۱۶۹	گفتار یک: انبار کردن بذر
۱۷۹	ارزیابی فصل نهم
۱۸۰	منابع فصل نهم
۱۸۱	پیوست‌ها
۱۸۲	پیوست یک راهنمای گشت برخی از گونه‌های مرتعی
۲۰۰	پیوست دو ماشین‌آلات لازم برای تولید بذر
۲۰۱	پیوست سه یادداشت‌های ضروری در یک برنامه تولید بذر